

กัณฑ์ที่ ๕ | สิ่งที่เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของตน

๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

อตุตที่ปา อตุตสรณา อนญฺญสรณา ธมฺมที่ปา ธมฺมสุสรณา อนญฺญสรณาติฯ

ส.ช.(บาลี)๑๗/๘๗/๕๓

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา แก่ด้วยสิ่งที่เป็นเกาะและสิ่งที่เป็นที่พึ่งของตน ทุกถ้วนหน้า สมเด็จพระบรมศาสดาทรงสงเคราะห์พวกเราทั้งหลาย ซึ่งไม่รู้จักตนว่าเป็นเกาะและเป็นที่พึ่งของตน ให้รู้จักว่าตนเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง พระบรมทศพลจึงได้ทรงชี้แจงแสดงธรรมนี้ ที่พึ่งอันนี้แหละไม่ใช่เป็นของพอดีพอร้าย นอกจากพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว รู้เองไม่ได้ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ที่จะรู้เอง ได้รู้สิ่งที่เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของตนได้ พระบรมทศพลเมื่อตรัสปฐมเทศนา ถัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ สำเร็จแล้ว ก็ตรัสเทศนาอนัตตลักขณสูตรโปรดพระยสะและสหายน ๕๕ สำเร็จแล้ว ทรงดำเนินไปยังเหล่าชฎิล ๑,๐๐๓ รูปในระหว่างทางนั้น ไปพบพวกราชกุมารเล่นซ่อนหาปิดตากัน ในป่าไร่ฝ้าย ราชกุมารเหล่านั้นมีมเหสีด้วยกันทั้งนั้น แต่ราชกุมารอีกองค์หนึ่ง มเหสีนั้นเป็นมเหสีกามะลอ จ้างเขาไป ไม่ใช่ของตนโดยตรง จ้างหญิงแพศยาไป ครั้นไปถึง ป่าไร่ฝ้าย เล่นซ่อนหาปิดตากันสนุกสนานนัก ถอดเครื่องประดับแล้วห่อเรียบริ้อย ส่งให้มเหสีถือไว้ทุกๆ องค์ทั่วหน้ากัน พระราชกุมารที่มีมเหสีกามะลอกก็ให้ถือดูจเดียวกัน พระมเหสีกามะลอของพระราชกุมารผู้นั้น เป็นหญิงนครโสเภณี พอเห็นของมีค่าเช่นนั้น นึกว่าเครื่องประดับเหล่านี้ เลี้ยงตัวเราได้ชาติหนึ่ง เราไม่ต้องเดือดร้อน เมื่อนางเห็นเช่นนั้น ก็หาอุบาย สัญญาวิปลาสแปรผันไปหาวิธีหลบลีกซ่อนเร้นตัวหลีกเลี่ยงตัวสมความปรารถนา แล้วพาเครื่องประดับหนีไป ไปทางไหนไม่มีใครรู้เรื่อง เมื่อราชกุมารเล่นซ่อนหาปิดตากันอย่างสนุกสนาน หมดเวลาที่จะเล่นกันแล้ว ก็กลับมาขอห่อเครื่องประดับที่พระมเหสีของตน ประดับตกแต่งอวัยวะร่างกายไปตามหน้าที่ ฝ่ายราชกุมารที่มีพระมเหสีกามะลอเป็นหญิงแพศยานั้น ไม่พบตัวหญิงแพศยาที่จ้างไปเป็นพระมเหสี ซึ่งพาเอาห่อเครื่องประดับหนีไปแล้ว ช่วยกันค้นคว้าหาสักเท่าใดก็ไม่พบ ค้นไปค้นมาก็ไปพบพระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ รุกขมูล โคนต้นไม้

ราชกุมารเหล่านั้นก็ได้ทูลถามพระจอมไตรว่า “โห ปุริส ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ ท่านเห็นหญิงถือห่อผ้าเดินไปทางนี้บ้างไหม”

พระจอมไตรทรงรับสั่งว่า “แน่!ราชกุมารทั้งหลาย ท่านจะหาหญิงถือห่อผ้าขึ้นดี หรือหรือจะหาตัวดี” ราชกุมารก็ทูลรับว่า “หาตัวดีพระเจ้าค่ะ”

“เออ ถ้าหาตัวดีแล้ว ก็นั่งลงซิ เราจะบอกตัวให้” พระจอมไตรก็ทรงรับสั่งให้ราชกุมาร ๓๐ นั้นนั่ง ให้พระมเหสีอีก ๒๙ นั่งลงพร้อมกัน

พระองค์ก็ทรงแสดงถึงตัว ซึ่งตรงกันกับ อตุตที่ป่า อตุตสรรณา อนญญสรรณา ธมฺมที่ป่า ธมฺมสุสรรณา
อนญญสรรณา เมื่อเข้าใจดังนี้ ขอเชิญท่านทั้งหลายจงเงี่ยโสตวิถิตั้ง ๒ ของอาตมา ลงรองรับรสพระ
ธรรมเทศนาในเรื่องสิ่งที่เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของตัวสืบต่อไป

แปลตามวาระพระบาลีว่า อตุตที่ป่า มีตนเป็นเกาะ อตุตสรรณา มีตนเป็นที่พึ่ง อนญญสรรณา สิ่งอื่น
ไม่ใช่ ธมฺมที่ป่า มีธรรมเป็นเกาะ ธมฺมสุสรรณา มีธรรมเป็นที่พึ่ง อนญญสรรณา สิ่งอื่นไม่ใช่ นี่พึงรู้
ใจความตามวาระพระบาลีให้แจ่มชัดเสีย ให้แนบในใจว่า ตนนี้แหละเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง ตอนหนึ่ง ตอนที่
๒ รองลงไป ธรรมนั้นแหละเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง

ที่จะพึงเทศนาเรื่องนี้ ออก ต้องรู้จักตน รู้จักกรรมเสียก่อน คำว่า ตน นั้นหมายอะไร หมายหลายชั้น
กายมนุษย์นี้ก็เรียกว่าตน กายมนุษย์ละเอียดเข้าไปอีกก็เรียกว่า ตน กายทิพย์ก็เรียกว่าตนของกาย
ทิพย์ กายทิพย์ละเอียดก็เรียกว่าตนของกายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหมก็เรียกว่าตนของกายรูปพรหม
กายรูปพรหมละเอียดก็เรียกว่าตนของกายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมก็เรียกว่าตนของกายอรูป
พรหมกาย อรูปพรหมละเอียดก็เรียกว่าตนของกายอรูปพรหมละเอียด ตน เป็นดังนี้ นี่เป็นตนในภพ
ตนนอกภพออกไปยังมีอีก ตนในภพนี้เป็นตนโดยสมมติ ไม่จริงจิงอะไร สมมติชั่วคราวหนึ่ง ตนนอกภพ
ออกไป กายธรรมก็เป็นตน กายธรรมละเอียดก็เป็นตน กายธรรมพระโสดาก็เป็นตน กายธรรมพระ
โสดาละเอียดก็เป็นตน กายธรรมพระสกทาคาก็เป็นตน กายธรรมพระสกทาคาละเอียดก็เป็นตน กาย
ธรรมพระอนาคาก็เป็นตน กายธรรมพระอนาคาละเอียดก็เป็นตน กายธรรมพระอรหัตก็เป็นที่ตน กาย
ธรรมพระอรหัตละเอียดก็เป็นตน นี้ ๑๐ กายเป็นตนทั้งนั้น กายนี้เป็นตนโดยวิมุตติ ไม่ใช่สมมติ ออก
ไปนอกภพ นี่ให้รู้จักตนเสียดังนี้ก่อน ตนนี้แหละเป็นเกาะ ตนนี้แหละเป็นที่พึ่ง

แล้วจะแสดงเรื่องธรรมต่อไป ให้รู้จักกรรมเสียอีกอย่างหนึ่ง คำที่เรียกว่ากรรมนะอะไร อยู่ที่ไหน ต้อง
รู้จักเสีย ถ้าไม่รู้จักก็เลอะเทอะเป็นป่าป้อนหลาน ไม่รู้จักกรรมละก็พึงธรรมไปสักเท่าใดๆ ก็ไม่รู้เรื่อง
ของธรรม เพราะไม่รู้จักกรรม จะรู้เรื่องจริงอย่างไร ต้องรู้จักกรรมเสียก่อน คำว่า ธรรม นะ อะไร
ธรรม ก็สำหรับให้ตนนั้นเป็นอยู่ ตนนั้นไม่มีธรรมเลยก็เป็นอยู่ไม่ได้ ทั้งกายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด
กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหม
ละเอียด มีธรรมให้ตั้งอยู่ทั้งนั้น ถ้าไม่มีธรรมก็ดับหมด กายธรรม กายธรรมละเอียด กายธรรมพระ
โสดา กายธรรมพระโสดาละเอียด กายธรรมพระสกทาคา กายธรรมพระสกทาคาละเอียด กายธรรม
พระอนาคา กายธรรมพระอนาคาละเอียด กายธรรมอรหัต กายธรรมพระอรหัตละเอียด มีธรรมให้
เป็นอยู่ทั้งนั้น ถ้าไม่มีธรรมแล้ว ธรรมนั้นก็ดับอยู่ไม่ได้

คำว่าธรรมนี้อยู่ที่ไหนละ อยู่กลางกายมนุษย์ สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย ด้ายกลุ่ม ๒ เส้นซึ่งให้ตั้ง
ตรงกลางเส้นด้ายที่พาดกันนั้นเรียกว่า กลางก๊ก นั่นคือศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวง
ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ โสเท่าฟองไข่แดงของไก่ ดวงนั้นแหละเรียกว่าธรรม ธรรมดวงนั้นดับไป
กายมนุษย์ก็ดับ ธรรมดวงนั้นผ่องใส สะอาดสะอาด กายมนุษย์ก็รุ่งโรจน์โชติกาการ ธรรมดวงนั้น

ซุบซิดเศร้าหมอง กายมนุษย์ก็ไม่ผ่องใส ซอมซ่อ ไม่สวย ไม่งาม น่าเกลียด น่าชังไป เพราะกรรมดวงนั้น สำคัญนักเป็นชีวิตของมนุษย์ คือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้ อยู่กลางดวงนั้น ออกจากกลางกรรมดวงนั้นเป็นชีวิตกรรมสำคัญทีเดียว นั้นแหละกรรมดวงนั้นแหละ อยู่กลางกายของเราเหมือนกันทุกๆคนไป กายมนุษย์มีดวงใสเท่าฟองไข่แดงของไก่ กายมนุษย์ละเอียดมีดวงใส ๒ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กายทิพย์ก็มีดวงใสอยู่กลางกายแบบเดียวกัน ๓ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กายทิพย์ละเอียด ๔ เท่าฟองไข่แดงของไก่ เป็นดวงใส กายรูปพรหมเป็นดวงใส ๕ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กายรูปพรหมละเอียดเป็นดวงใส ๖ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กายอรูปพรหมละเอียดเป็นดวงใส ๗ เท่าฟองไข่แดงของไก่ พอไปถึงกายอรูปพรหมกรรมดวงนั้นแหละเรียกว่า ธรรม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมเล่า เป็นดวงใสแบบเดียวกัน วัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าหน้าตักกรรมกายธรรมกาย หน้าตักเท่าใดเช่นหน้าตัก ๒ ศอก ธรรมดวงนั้นนั้นก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางกลมรอบตัว ๒ ศอก ถ้าว่ากรรมกายหน้าตัก ๔ ศอก ธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายนั้นก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๔ ศอกกลมรอบตัวเหมือนกัน ถ้ากรรมกายนั้นหน้าตัก ๒ วา ธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา เหมือนกันกลมรอบตัว ถ้ากรรมกายนั้นหน้าตัก ๔ วา ๓ ศอก ธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายนั้นก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๔ วา ๓ ศอก กลมรอบตัว อยู่กลางกายธรรมกรรมดวงนั้นแหละเรียกว่าธรรม นั้นออกภพออกไป ไม่ใช้ในภพ จึงได้ขยายส่วนใหญ่ออกไปดังนี้ ถ้าในภพแล้ว อย่งใหญ่ก็เพียง ๘ เท่าฟองไข่แดงของไก่เท่านั้น นี่ใหญ่โตมหิฬาร ดวงธรรมนอกภพ ดวงธรรมภายนอกภพใหญ่โตมหิฬาร เป็นดวงใสวิเศษชัชวาล นั้นแหละเรียกว่า ธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมดวงหนึ่งละ ธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายละเอียดอยู่ในกลางดวงกรรมนั้น วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัวนี้เอง กายธรรมละเอียด

ธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว เท่าของกายธรรมโคตรภู
ละเอียด

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายพระโสดาละเอียดวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๐วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกรรมกายพระสกทาคาละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคาละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลางโตขึ้นเป็นลำดับไปจนนับอสงไขยไม่ถ้วน
นั้นแหละกรรมที่เรียกว่ากรรม เป็นอย่างนี้ รู้จักเสียที ที่เรียกว่ากรรมนะ

ที่นี้จะแสดง อตุตตีปา อตุตสรณา อนญญสรณา กายนะเป็นเกาะ นั้นเป็นอย่างไร เป็นที่พึ่งนะ เป็น
อย่างไร เกาะได้อย่างไร พึ่งได้อย่างไรหรือ จึงได้ชื่อว่า เป็นเกาะเป็นที่พึ่งพึ่งนี้ถึงมนุษย์ที่เรื่อลุ่มจมลง
ในท่ามกลางมหาสมุทร มนุษย์ก็ต้องว่ายน้ำละชิ มนุษย์ปรารถนาเกาะไหมล่ละ ว่ายน้ำไปๆไปพบเกาะ

เข้าสักเกาะจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นอกขึ้นใจ ขึ้นเกาะนั้นโดยฉับพลันเขียว ได้เกาะดีแล้ว ได้อาศัยแล้ว ไม่อย่างนั้นต้องว่ายน้ำกระเดือกๆ อยู่ในน้ำ เหนื่อยแทบประดาตาย ขึ้นเกาะเสียได้ หמדเหนื่อย หมดยาก หมดลำบาก นั่นได้เกาะในท่ามกลางมหาสมุทร อาศัยได้อย่างนั้นหนา นั่นเป็นเกาะของคนทีเรือล่ม จมลงไปท่ามกลางมหาสมุทร นั่นเป็นเกาะละ หนึ่งละ เกาะมีคุณอย่างนั้นแหละ

ก็กายเป็นที่พึ่งละ ที่ตนเป็นที่พึ่งนะ พึ่งอย่างไรกัน เมื่อไปพบเกาะละ เป็นอย่างไร ถ้ามัวเมื่อไปพบเกาะละเป็นอย่างไร เมื่อไปพบเกาะเข้าแล้วก็ดีใจ ได้พึ่งพาอาศัยเกาะนั้น ไปพึ่งอื่นไม่ได้แล้ว ต้องพึ่งเกาะอาศัยเกาะนั้น มันมีผลไม่พอที่จะยังอดสภาพให้เป็นไป อาศัยเกาะนั้น พึ่งเกาะนั้น นี่เหมือนดั่งนี้ บัดนี้เราท่านทั้งหลายก็มาอาศัยกายมนุษย์นี้แหละ พึ่งกายมนุษย์อยู่ เวลานี้อาศัยกายมนุษย์อยู่ จริงๆ นะ พึ่งกายมนุษย์จริงๆ ถ้าว่าไม่อาศัยจริงๆ กายมนุษย์นี้ ไม่เป็นเกาะของเราจริงๆ ละก็ ก็ลองทิ้งดูซิ ถ้าทิ้ง กายมนุษย์ละเอียดก็อยู่ไม่ได้ มนุษย์ก็ไม่เห็น หายไป ก็เรียกว่าตายกันเสียทีนั้นแหละ มันออกไปอย่างนี้แหละ ปราภฏอย่างนี้ เมื่อปราภฏอย่างนี้ละก็ กายมนุษย์นี้เป็นเกาะจริงๆ หนา

ธรรมละเป็นที่พึ่ง ธรรมเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง เป็นเกาะอย่างไร ธรรมเป็นเกาะ ถ้าไม่ได้ธรรมดวงนี้แล้ว กายมนุษย์ละเอียดจะไปอาศัยอะไร กายมนุษย์ก็ไม่มี หายไป กายมนุษย์ก็ไม่มีที่อาศัย กายมนุษย์อาศัยธรรมดวงนั้น กายมนุษย์ละเอียดอยู่ในกลางธรรมดวงนั้น นั่นแหละเขาก็พึ่งธรรมดวงนั้น อาศัยธรรมดวงนั้นเป็นเกาะ แล้วเขาก็พึ่งธรรมในตัวของเขาคนเดียวกัน นั่นธรรมดวงนั้นแหละของกายมนุษย์หยาบ เป็นที่อาศัยของกายมนุษย์ละเอียด

ดวงธรรมของกายมนุษย์ละเอียดก็เป็นที่พึ่งของกายมนุษย์ละเอียด ธรรมดวงนั้นแหละเป็นที่พึ่งที่อาศัยจริงๆ กายมนุษย์หยาบเป็นเกาะสำหรับให้กายมนุษย์ละเอียดนั้นอาศัยด้วย แล้วกายมนุษย์ละเอียดนั้นก็มีการของตัวเป็นเกาะ ตัวก็ต้องอาศัยกายของตัวด้วย มีธรรมเป็นเกาะ ก็ต้องอาศัยธรรมของตัวด้วย กายมนุษย์ละเอียดมีธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละเป็นที่พึ่ง เป็นทั้งเกาะด้วย เป็นทั้งที่พึ่งด้วย ทั้ง ๒ อย่างปราภฏอย่างนี้ ยังมีไม่เข้าใจชัด ค่อยๆ พึ่งไปก่อน จะเข้าใจชัดเป็นลำดับไป

กายมนุษย์ละเอียดมีกายของตัวเองเป็นเกาะ มีกายของตัวเองเป็นที่พึ่ง แล้วก็มีธรรมของกายมนุษย์ละเอียดนั้น ก็เป็นเกาะด้วย เป็นที่พึ่งด้วย กายมนุษย์ละเอียดมีกายเป็นเกาะ ต้องอาศัยกายมนุษย์หยาบ ถ้าไม่มีกายมนุษย์แล้ว กายมนุษย์ละเอียดก็ไม่มีหน้าที่ในกายมนุษย์นั้น ต้องส่งไปถึงหน้าที่กายทิพย์ เพราะฉะนั้น กายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละถ้ามีอยู่แล้ว กายมนุษย์ละเอียดก็ต้องอาศัยกายของตัวด้วย เป็นเกาะเป็นที่พึ่งด้วย แล้วก็ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละ ถ้าไม่มี กายมนุษย์นั้นก็ไม่ได้ ก็ต้องเป็นที่พึ่งของตัวด้วย เพราะฉะนั้นกายมนุษย์ละเอียดเป็นเกาะของตัวด้วย และเป็นที่พึ่งของตัวด้วย แล้วก็ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้นเป็นเกาะของตัวด้วย เป็นที่พึ่งของตัวด้วย นี่ ชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ ตามลำดับ

ลงไปกายมนุษย์ละเอียด ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนี้แหละเป็นเกาะเป็นที่พึ่งของตัว และเป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายทิพย์ด้วย แล้วธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์นั้นแหละ เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายทิพย์ด้วย กายทิพย์ละเอียดก็พึ่งกายทิพย์หยาบและธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์หยาบ ธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ก็เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายทิพย์ละเอียดด้วย กายทิพย์ละเอียดก็เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายทิพย์ละเอียดด้วย สิ่งอื่นไม่มีนอกจากนี้แล้ว เป็นลำดับลงไป

กายรูปพรหมก็มีธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียดนั้น เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายรูปพรหม ธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ก็เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของกายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดก็ได้อาศัยกายรูปพรหม และธรรมที่ทำให้เป็นทนายรูปพรหม

และกายอรูปพรหมก็ได้อาศัยกายรูปพรหมละเอียด ได้พึ่งธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด แล้วกายอรูปพรหมละเอียดก็ได้พึ่งได้อาศัยกายอรูปพรหมหยาบ ได้อาศัยธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม ธรรมกายเล่าก็ได้อาศัยกายอรูปพรหมละเอียด ได้พึ่งกายอรูปพรหมละเอียด ได้อาศัยธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ได้พึ่งธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด กายธรรมละเอียดก็ได้พึ่งได้อาศัยกายธรรมโคตรภูหยาบ และธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมโคตรภูหยาบ

กายธรรมพระโสดาได้อาศัยกายธรรมละเอียด ได้พึ่งกายธรรมละเอียด ได้อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายละเอียด ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายกาย ธรรมพระโสดาได้อาศัยดังนี้

กายธรรมพระโสดาละเอียดได้อาศัยกายธรรมพระโสดาหยาบ ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาหยาบ

กายธรรมพระสกทาคาได้อาศัยกายพระโสดาละเอียด ได้พึ่งกายธรรมพระโสดาละเอียด ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาละเอียด

กายธรรมพระสกทาคาละเอียด ได้อาศัยกายธรรมพระสกทาคาหยาบ ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาหยาบ

กายธรรมพระอนาคาได้อาศัยกายธรรมพระสกทาคาละเอียด ได้พึ่งกายธรรมพระสกทาคาละเอียด ได้อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียด ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียด

กายธรรมพระอนาคาละเอียดได้อาศัยกายธรรมพระอนาคาหยาบ ได้พึ่งกายธรรมพระอนาคาหยาบ ได้อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาหยาบ ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาหยาบ

กายธรรมพระอรหัตได้อาศัยกายธรรมของพระอนาคาละเอียด ได้พึ่งกายธรรมของพระอนาคาละเอียด ได้อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด ได้พึ่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด

กายธรรมพระอรหัตละเอียดได้อาศัยกายธรรมพระอรหัตหยาบ ได้พึ่งกายธรรมพระอรหัตหยาบ ได้

อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันตหยาบ ได้ฟังดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันตหยาบ ฟังอาศัยกัน
ดังนี้

อธิบายดังนี้ดูมัวไป จะต้องกลับอธิบายอีกสักครั้งหนึ่ง ไม่สนิท ที่อธิบายมาแล้วพลั้งๆพลาดๆไป ไม่
สนิทนัก แต่ขอให้เรียบเรียงเป็นตัวอย่างไรใหม่ว่า

กายทั้ง ๑๘ กายนี้ พุดถึงกายมนุษย์ใหม่ กายมนุษย์เป็นเกาะเป็นที่ฟัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์
เป็นเกาะเป็นที่ฟัง ๒ อย่างนี้ เวลาที่เราอาศัยอยู่กับกายมนุษย์ มีกายมนุษย์เป็นเกาะจริงๆ ได้มีเกาะ
อาศัยอยู่ แล้วก็มีกายมนุษย์นี้เป็นที่ฟังจริงๆ คนอื่นฟังไม่ได้ จะฟังคนอื่น ฟังอย่างไร กายมนุษย์นี้มัน
ต้องฟังตัว อุตตที่ป่า มันต้องฟังตัวมันเอง จะฟังคนอื่นอย่างไร อาบน้ำ อุจจาระมันก็ต้องฟังตัวของมัน
ทั้งนั้น คนอื่นไม่ฟัง ฟังตนเอง

เมื่อกายมนุษย์นี้ มีกายของตัวเองเป็นเกาะเป็นที่ฟังดังนี้ละก็ ธรรมละ มีธรรมเป็นเกาะ เป็นที่ฟัง อีก
เหมือนกัน ไม่ใช่แต่กายมนุษย์มีธรรมเป็นเกาะเป็นที่ฟัง ธรรมดวงนี้เป็นดวงใสอยู่กลางตัว นั้นแหละ
เป็นเกาะ แล้วมีธรรมดวงนั้นแหละ เป็นที่ฟัง เป็นเกาะนะ เป็นอย่างไร มีกายมนุษย์ละเอียดมาอาศัย
ดวงธรรมนั้น มาอาศัยอยู่กับดวงธรรมนั้น ถ้าไม่มีดวงธรรมนั้นอยู่ กายมนุษย์ละเอียดก็มาอาศัยอยู่ไม่
ได้ นี้กายมนุษย์ ละเอียดมาอาศัยอยู่ได้ ก็มีธรรมดวงนั้น ธรรมดวงนั้นแหละเป็นที่อาศัยของตัวเอง
กายมนุษย์ละเอียดๆ นั้นแหละเป็นตัวของตัวเอง เป็นที่อาศัยด้วย และธรรมดวงนั้นแหละเป็นที่ฟังด้วย
ธรรมดวงนั้นแหละเป็นที่ฟังสำคัญ เพราะได้มาด้วยความบริสุทธิ์กาย วาจา ใจ ไม่มีพริฐเลย จึงเกิด
ธรรมดวงนั้น ถ้าธรรมดวงนั้นดับไป กายมนุษย์ละเอียดก็หมดที่ฟัง กายมนุษย์ละเอียดก็แบบเดียวกัน
มีตัวเป็นเกาะเป็นที่ฟัง และมีธรรมดวงนั้นแหละเป็นเกาะเป็นที่ฟังดูเดียวกัน

เมื่อถึงกายทิพย์ละ กายทิพย์ก็ดูเหมือนกัน เป็นเกาะเป็นที่ฟังกันเป็นลำดับไป

เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้วละก็ สิ่งอื่นไม่มีหนา ตัวของตัวเองเท่านั้นเป็นเกาะเป็นที่ฟัง กายมนุษย์ กายมนุษย์
ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด ดกายอรูปพรหมกาย อรูป
พรหมละเอียด ๘ กายนี้อยู่ใน กามภพ รูปภพ อรูปภพ เวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบแล้ว แต่เขาก็มีที่
ฟังของเขาอย่างนั้นแหละ แต่ว่าฟังโดยสมมติชั่วคราวหนึ่งไม่จริงจังนัก เรียกว่าโลกีย์ ยังยกเอื้อง
แปรผันอยู่ เอาจริงเอาจังไม่ได้ ที่จะเอาจริงเอาจังได้ต้องเข้าไปถึงกายธรรม

กายธรรมโคตรภู มีกายธรรมหยาบ กายธรรมละเอียดแบบเดียวกัน กายธรรมหยาบก็เป็นเกาะเป็นที่
ฟัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมหยาบก็เป็นเกาะเป็นที่ฟัง กายธรรมละเอียดก็เป็นเกาะเป็นที่ฟัง
ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียดก็เป็นเกาะเป็นที่ฟัง จนกระทั่งถึงพระโสดา พระโสดาก็มีกาย
ของท่านเป็นเกาะเป็นที่ฟัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาก็เป็นเกาะเป็นที่ฟังของตัวเองทั้งนั้น จะไปฟัง
สิ่งอื่น เลอะละ ไม่ได้ ถ้าฟังเจ้าฟังผี เทียบบนบานศาลกล่าว นี้เพราะพวกเหล่านี้ไม่ได้ยินไม่ได้ฟังธรรม
ของสัตบุรุษ ไม่ได้ศึกษาในธรรมของสัตบุรุษ ความเห็นจึงพริฐไปเสียแล้ว ไม่ได้ยินไม่ได้ฟังธรรมของ

พระพุทธเจ้า ไม่ได้ฝึกฝนใจในธรรมของพระพุทธเจ้า ความเห็นจึงได้เลอะเลือนไปเช่นนั้น ถ้าไม่เลอะเลือนจะต้องมี ๒ อย่างนี้เท่านั้นคือ มีกายกับธรรม ๒ อย่างนี้เท่านั้น

กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด ก็มีกายกับธรรม ๒ อย่างนี้เท่านั้น มีกายมนุษย์กับมีธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ๒ อย่างนี้เท่านั้น

กายมนุษย์ละเอียด กับธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ๒ อย่างนี้เท่านั้น

กายทิพย์ก็มีกายทิพย์ กับธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์

กายทิพย์ละเอียดก็มีกายทิพย์ละเอียด กับธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด

กายรูปพรหมเล่าก็มีกายรูปพรหม กับธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม

กายอรูปพรหมก็มีกายอรูปพรหม กับธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม ๒ อย่างนี้เท่านั้น ทั้งหยาบทั้งละเอียด แบบเดียวกัน

เพราะฉะนั้นจะต้องเรียนให้รู้จักกายของตัวเสียก่อนว่า กายมนุษย์นี้แหละเป็นตัวโดยสมมติ ๘ กาย ที่อยู่ในภพ นั้นแหละเรียกว่า อตตสมมติ เรียกว่า ตัวโดยสมมติ ทั้งนี้

ส่วนธรรมละ คือธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นะ ก็เรียกว่า ธรรมสมมติ เหมือนกัน สมมติชั่วคราวหนึ่งไม่ใช่ตัว ที่พระองค์ทรงรับสั่งว่า สัพเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ธรรมทั้งสิ้นไม่ใช่ตัว ตัวทั้งสิ้นไม่ใช่ธรรม ตัวก็เป็นตัวชิ ธรรมก็เป็นธรรมชิ คนละนัย มีตัวกับธรรม ๒ อย่างนี้เท่านั้น กายมนุษย์ก็มีตัว กายมนุษย์ก็มีธรรมที่ทำให้เป็นตัว ตลอดทุกกายทั้ง ๘ กาย มีตัว กับ มีธรรมที่ทำให้เป็นตัว

แต่ว่าตัวทั้งหลายเหล่านั้น ทั้ง ๘ กายในภพ เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมดไม่เหลือเลย ทั้ง ๑๐ กายนอกภพ เป็น นิจจัง สุขัง อตฺตา หมดไม่เหลือเลย ตรงกันข้ามอย่างนี้ เป็นนิจจัง สุขัง อตฺตา เป็นของเที่ยงของจริงหมด แต่ว่าในภพแล้ว เป็นของไม่เที่ยงไม่จริงหมด ให้รู้ชัดเสียอย่างนี้ ที่เกิดมาในมนุษย์โลก เป็นภิกษุ เป็นสามเณร เป็นอุบาสก อุบาสิกา ก็เย็นอกเย็นใจ สบายอกสบายใจ ไม่ถือเลอะเลือน ผิดๆพลาดๆ ไป ให้รู้จักหลักพระพุทธศาสนาอย่างนี้ ตามความเป็นจริงของทางมรรค ผล ตามความเป็นจริงของกายที่เป็นของในภพ นอกภพ ชัดอย่างนี้ละก็ ก็ไม่มมงาย การหาเลี้ยงชีพหรือการเป็นอยู่ในหมู่มนุษย์ ก็ไม่สับสนอลหม่านกับใคร ให้แต่ความสุขกับตน และบุคคลผู้อื่นเป็นเบื้องหน้า

ที่ได้ชี้แจงแสดงมาในนี้ใน ตนของตน และธรรมที่ทำให้เป็นตนของตน ทั้งเป็นเกาะทั้งเป็นที่พึ่ง ตามวาระพระบาลี คลีความ เป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายสมควรแก่เวลา

เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนจบเวลานี้ สทา โสตุถิ ภาวนุตเต ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดาสมาธิมสร ณสถานทีนี้ทุกถ้วนหน้า

อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนียมความเพียงแค่นี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้